

Відповідно, основа – принципи загальної дидактики, але мають свої особливості. У науковій літературі ми можемо розглянути загальнопедагогічні принципи навчання з особливостями у спеціальній школі, а також і спеціальні психофізіологічні та психолого-педагогічні принципи навчання [3].

Спільними завданнями для всіх різновидів спеціальної дидактики є наукова розробка загальнодефектологічного принципу корекційної спрямованості навчання у спеціальних освітніх закладах, реалізація якого передбачає формування та максимальну активізацію компенсаторних можливостей організму та особистості при аномаліях розвитку, а також специфічних умов оптимальної реалізації загальнопедагогічних дидактичних принципів у спеціальному навчанні. Різні галузі спеціальної дидактики мають свої першочергові, щодо важливості їхнього розв'язування, завдання. Так, для тифлодидактики – це розробка методів і засобів передачі та сприймання різних компонентів навчальної інформації в умовах зоровосенсорної депривації; для сурдодидактики – особливості використання вербальних способів навчання та розвитку спілкування глухих; для олігофренодидактики – забезпечення свідомості опанування системи знань та умінь, міцності формування навичок, застосовування їх в умовах, що змінюються, активізація самостійної навчально-пізнавальної діяльності [6].

Висновки. Для досягнення найкращих результатів при роботі за принципами розвиваючого навчання у загальноосвітньому просторі основою мають бути принципи загальної дидактики, які б викликали активність у дитини і визначали її спрямованість, тобто має створюватись потреба, що спонукатиме до активності і мотив для спрямування діяльності. Для успішного корекційно-виховного процесу і позитивної соціальної адаптації учнів спеціальної школи за принципами розвиваючого навчання, педагогічний процес має базуватись на принципах загальної дидактики, як основа, але реалізація яких передбачає формування та максимальну активізацію компенсаторних можливостей організму та особистості при аномаліях розвитку, а

також специфічних умов оптимальної реалізації загальнопедагогічних дидактичних принципів у спеціальному навчанні. Різні галузі спеціальної дидактики мають свої, особливі, залежно від особливостей порушення, завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. / О. В. Скрипниченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. 2-ге вид. – К. : Каравела, 2007. – 344 с.
2. Выготский Л. С. Избранные: психологические исследования / Л. С. Выготский – М. : Просвещение, 1956. – 500 с.
3. Тарасун В. В. Логодидактика / В. В. Тарасун – К. : Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2004. – 348 с.
4. Педагогика. Под ред. С. П. Баранова. М. : Просвещение, 1976. – 352 с.
5. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За редакцією академіка В. І. Бондаря. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.
6. Український дефектологічний словник / За ред. В. І. Бондаря. – К. : 2000. – 902 с.

УДК 376 – 056.34:616.89

І. М. Омельченко

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут спеціальної педагогіки
НАПН України

МЕТОДИЧНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ ПОСЛУГИ «РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ» З УЧНЯМИ 2-4 КЛАСІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Розкрито методичне та організаційно-правове підґрунтя реалізації корекційно-розвиткової послуги «Розвиток мовлення» з учнями 2-4 класів із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання.

Раскрыто методическое и организационно-правовую основу реализации коррекционно-развивающей услуги «Развитие речи» с учениками 2-4 классов с задержкой психического развития в условиях инклюзивного обучения.

The methodical and organizational and legal basis for the implementation of the correction and development service «Speech development» program with pupils of grades 2-4 with a delay of developmental delay under conditions of inclusive education is revealed.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, затримка психічного розвитку, діти молодшого шкільного віку, алгоритм.

Ключевые слова: речевая деятельность, задержка психического развития, дети младшего школьного возраста, алгоритм.

Key words: speech activities, developmental delay, primary school children, algorithm.

Постановка проблеми. Корекційно-розвиткова послуга «Розвиток мовлення» – важлива складова навчальних планів та індивідуальної програми розвитку дитини із затримкою психічного розвитку (далі ЗПР), яка здобуває освіту в умовах спеціальних чи інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти. Корекційно-розвиткова послуга «Розвиток мовлення» покликаний сприяти цілеспрямованому подоланню порушень мовлення і вдосконаленню мовних, мовленнєвих і соціально-комунікативних умінь та навичок у дітей зазначеної категорії. Основним завданням занять є подолання порушень мовленнєвого розвитку (ФФНМ, ЗНМ III і IV рівнів, дисграфій та дислексій) та формування на цій основі ключової комунікативної компетентності через розвиток основних предметних компетенцій: мовної, мовленнєвої, читацької, соціокультурної в учнів молодшого шкільного віку із ЗПР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості мовленнєвої діяльності дітей із ЗПР на етапі переходу від дошкільного до молодшого шкільного віку та в учнів початкових класів для дітей із ЗПР розкриті в наукових розвідках багатьох українських і зарубіжних дослідників (Л. Блінова, Т. Власова, І. Глущенко, Л. Кашуба, А. Колупаєва, Р. Лалаєва, Н. Серебрякова, С. Зоріна, В. Лубовський, Н. Ципіна, О. Мальцева, І. Марковська, І. Марченко, Т. Марчук, О. Мілевська, І. Омельченко,

М. Певзнер, Л. Савчук, Г. Соколова, І. Симонова, С. Тарасюк, Л. Федорович, К. Шапочка та ін.). Відтак, розроблення методичного підґрунтя реалізації корекційно-розвиткової послуги «Розвиток мовлення» ґрунтується на тезі про те, що для дітей із ЗПР характерний системний недорозвиток мовлення, при якому спостерігається неоднорідність та стійкість мовленнєвої патології, що виявляється у поєднанні різних розладів мовлення центрально-органічного характеру та в переважанні семантичного характеру порушення [1; 2].

Мета статті полягає в обґрунтуванні методичного та організаційно-правового підґрунтя реалізації корекційно-розвиткової послуги «Розвиток мовлення» з учнями 2-4 класів із затримкою психічного розвитку в умовах інклюзивного навчання [1; 2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасним організаційно-правовим підґрунтям реалізації корекційно-розвиткової послуги «Розвиток мовлення» в умовах закладів загальної середньої освіти є постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. №863. Варто зауважити, що за рахунок субвенції здійснюється оплата таких видатків проведення (надання) додаткових корекційно-розвиткових занять, що визначені індивідуальною програмою розвитку для учнів інклюзивних класів та робочим навчальним планом (індивідуальним навчальним планом учня) для учнів спеціальних класів.

Розвиток мовленнєвої діяльності в других класах для дітей із ЗПР визначається нами з урахуванням наступних методичних алгоритмів:

1. Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають дизартрію. **Мета алгоритму:** створити умови з формування звукової сторони мовлення, фонематичних процесів, навичок звукового та складового аналізу й синтезу. **Завдання алгоритму:** корекція порушення вимови кожного звуку й автоматизації поставлених звуків; диференціація звуків у вимові (твердих і м'яких) й на слух (дзвінких і глухих) приголосних схожих за артикуляційно-акустичними ознаками; розвиток навичок звукового та складового аналізу, синтезу.

2. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають ринолалію. Мета алгоритму:* створення умов для удосконалення фонетико-фонематичних складників мовлення, зокрема вимови голосних і приголосних звуків та просодичних компонентів (тембру, інтонації), а також лексико-граматичного боку та зв'язного мовлення як основних засобів успішного оволодіння писемним мовленням. *Завдання алгоритму:* нормалізація ротового видиху, тобто відпрацювання подовженого повітряного струменю при вимові усіх звуків крім носових, відпрацювання правильної артикуляції голосних і приголосних звуків, усунення назального відтінку голосу, виховання навичок диференціації звуків з метою попередження дефектів звукового аналізу, нормалізація просодичної сторони мовлення, автоматизація набутих навичок у вільному спілкуванні.

3. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають ЗНМ. Мета алгоритму:* створення умов для формування лексико-граматичних і фонетико-фонематичних процесів і зв'язного мовлення як основних компонентів усного мовлення з врахуванням типових та індивідуальних особливостей молодших школярів із ЗПР. *Завдання алгоритму:* розвиток фонетико-фонематичної і граматичної сторони мовлення (словозміни, словотворення), лексики, морфологічної і синтаксичної систем мови, зв'язного мовлення і розвиток спілкування.

4. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають порушення читання. Мета алгоритму:* розвиток навички читання та механізмів імівірнісного прогнозу. *Завдання алгоритму:* удосконалення немовленнєвих психічних функцій (зорова увага, просторові уявлення та ін.); корекція і вдосконалення навичок читання.

5. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають порушення письма. Мета алгоритму:* подолання порушень письма на рівні звуку, букви, складу, слова, тексту. *Завдання алгоритму:* формування і вдосконалення навичок звуко-складового аналізу і синтезу слів; уміння диференціювати голосні та приголосні звуки, букви в усному і

писемному мовленні; диференціювати дзвінки та глухі; тверді та м'які приголосні звуки; вдосконалювати навички правопису голосних і приголосних букв, складів, слів, речень, текстів.

У третій класі для дітей із ЗПР вчитель-логопед реалізує зміст із формування видів мовленнєвої діяльності із врахуванням наступних алгоритмів:

1. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають порушення лексико-граматичного боку мовлення. Мета алгоритму:* усунути недоліки усного мовлення і сприяти розвитку його лексико-граматичної складової та формуванню зв'язного мовлення як базису для становлення комунікативної компетентності. *Завдання алгоритму:* закріплення навичок звукобуквенного аналізу зі встановленням співвідношення між буквами та звуками в слові; морфологічного складу слова; уточнення і збагачення словникового запасу; оволодіння дітьми словосполученням, зв'язком слів у реченні, моделями речень різних синтаксичних конструкцій; розвиток навички побудови зв'язного висловлювання і розвиток спілкування.

2. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають дислексію (змішану). Мета алгоритму:* усунути порушення та розвивати складові механізмів, що забезпечують опанування читанням на фонетико-фонематичному, лексико-граматичному та синтаксичному рівнях для успішного оволодіння читанням букв, складів, слів, речень, текстів. *Завдання алгоритму:* розвивати навички звукобуквенного аналізу зі встановленням співвідношення між буквами та звуками в слові; морфологічним складом, словозміною і словотворенням слів; різними синтаксичними конструкціями.

3. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають дисграфію (змішану). Мета алгоритму:* усунути порушення механізмів, що забезпечують оволодіння процесом письма в нормі на фонетико-фонематичному, лексико-граматичному та синтаксичному рівнях для успішного оволодіння грамотним письмом. *Завдання алгоритму:* розвивати навички звукобуквенного аналізу зі встановленням співвідношення між

буквами та звуками в слові; морфологічним складом, словозміною і словотворенням слів; різними синтаксичними конструкціями.

Робота з розвитку мовленнєвої діяльності у **четвертих класах** спеціальних чи інклюзивних класів для дітей із ЗПР визначається через упровадження наступних алгоритмів:

1. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають порушення лексико-граматичного боку мовлення. Мета алгоритму:* вдосконалення лексико-граматичних засобів мовлення і адекватне використання їх у різних ситуаціях спілкування. *Завдання алгоритму:* розширення словникового запасу, формування умінь використовувати нову лексику за рахунок різних частин мови, уміння активно користуватися різними способами словотворення в самостійному мовленні в точній відповідності із задумом висловлювання, формування навичок планування і побудови зв'язних монологічних висловлювань і розвиток спілкування.

2. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають дислексію. Мета алгоритму:* корекція порушень читання при різних формах дислексії (фонематичній, граматичній, оптичній, семантичній, мнестичній) та освоєння навички читання. *Завдання алгоритму:* розвиток граматично правильного мовлення; фонематичного сприймання; диференціювання фонем; просторово-часових орієнтирів; слухового, зорового, кінестетичного аналізаторів; слухової і зорової уваги, слухової і зорової пам'яті; фонематичного аналізу та синтезу, мовного аналізу та синтезу на різних рівнях, що забезпечують процес оволодіння читанням.

3. *Корекційно-розвиткової роботи з дітьми із ЗПР, які мають дисграфію. Мета алгоритму:* розвиток механізмів письма з врахуванням типових та індивідуальних особливостей учнів із ЗПР. *Завдання алгоритму:* удосконалення фонетико-фонематичної й лексико-граматичної складової мовлення як передумови оволодіння навичкою письма, що є для кожного виду дисграфії специфічною; розвиток психофізіологічного механізму письма.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, презентоване нами методичне та організаційно-правове підґрунтя передбачає подальше впровадження в умовах спеціальних та інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти України, які відвідують діти із ЗПР. Перспективу майбутніх наукових досліджень ми вбачаємо в обґрунтуванні технології розвитку мовлення в учнів молодшого шкільного віку із ЗПР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Омеляченко І. М. Програма «Розвиток мовлення» для дітей із затримкою психічного розвитку: концептуальне підґрунтя та алгоритми реалізації / І. М. Омеляченко // *Особлива дитина: навчання і виховання*. – 2016. – №4 (80). – С. 41–51.
2. Омеляченко І. М. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Розвиток мовлення» для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із затримкою психічного розвитку [Електронний ресурс] / І. М. Омеляченко, Л. О. Федорович. – К, 2015. – 188 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.iitta.gov.ua/704477/>

УДК 376-056.264-053.5 :51

С. В. Приходько

студентка спеціальності
Корекційна освіта (логопедія)

О. В. Ласточкіна

кандидат педагогічних наук, доцент,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті розглянуто шляхи подолання проблем формування математичних термінів у молодших школярів із мовленнєвими порушеннями.

В статье рассмотрены пути преодоления проблем формирования математических терминов у младших школьников с речевыми нарушениями.

The article considers ways of overcoming the problems of forming mathematical terms